

Müzik Öğretmeni Adaylarının Armoni-Kontrpuan-Eşlik Dersine İlişkin Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi^(*)

Cumhur CENGİZ ^(**)
Emrah LEHİMLER ^(***)

Öz: Bu araştırma, Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin “Armoni-Kontrpuan-Eşlik Dersi”ne ilişkin tutumlarını belirlemek ve bu tutumların cinsiyet, yaş, mezun olunan orta öğretim kurumu, bireysel çalgı ve dinlenen müzik türü değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediği konusuna odaklanmaktadır. Araştırma betimsel araştırmalardan tarama modeli ile yürütülen bir araştırmadır. Araştırmada çalışma grubunu, rastgele ve yansız olarak seçilmiş 6 üniversitenin Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Öğretmenliği Anabilim Dalı’nda 2016-2017 eğitim-öğretim yılında öğrenim görmekte olan ve Armoni-Kontrpuan-Eşlik Dersini almış lisans 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden 261 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak iki bölümden oluşan anket formu kullanılmıştır. Anket formunun birinci bölümü, öğrencilerin kişisel bilgilerini içeren 5 sorudan; ikinci bölümünde ise, araştırmacı tarafından geliştirilen 10’u olumlu 11’i olumsuz toplam 21 maddeden oluşan Armoni Dersine İlişkin Tutum Ölçeği’nden oluşmaktadır. Ölçek tek boyutlu olup, güvenilirlik katsayısı (Cronbach Alfa) 0,958 olarak bulunmuştur. Araştırmanın bulguları sonucunda öğrencilerin Armoni-Kontrpuan-Eşlik Dersine ilişkin tutum puanlarının yüksek oranda olumlu olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin Armoni-Kontrpuan-Eşlik Dersine ilişkin tutumlarının eğitim görülen üniversitelere göre farklılık gösterdiği; cinsiyet, yaş, mezun olunan orta öğretim kurumu, bireysel çalgı ve dinlenen müzik türü değişkenlerine göre ise farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Müzik Eğitimi, Armoni, Kontrpuan, Eşlik, Tutum.

An Analysis On The Students’ Attitudes Towards The Harmony - Counterpoint - Accompaniment Courses In The Department Of Music Education From Various Variables

Abstract: The aim of this study is to determine attitudes of the students in the department of music education towards the harmony -counterpoint - accompaniment courses and proving whether their attitudes differ depending on factors such as gender, age, the middle school graduated, the type of the individual instrument, and the music genres, or not. Survey method was used in this descriptive study and it consisted of 261, 3rd and 4th grade graduate students

^(*) Bu çalışma Dr.Öğr.Ü. Emrah LEHİMLER danışmanlığında, Cumhur CENGİZ tarafından yapılan “Müzik Eğitimi Anabilim Dalı Öğrencilerinin Armoni-Kontrpuan-Eşlik Dersine İlişkin Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinin bir bölümünden oluşturulmuştur.

^(**) Blm.Uzm. (e-posta: cumhucengiz25@gmail.com)

^(***) Dr.Öğr.Üyesi, Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Bilimleri Bölümü (e-posta: emrah.lehimler@atauni.edu.tr)

attending the departments of fine arts, music education programs of 6 randomly and objectively chosen faculties of education in Turkey in 2016-2017 education term. All participants received harmony-counterpoint-accompaniment courses. In the study, a two-part survey form was used as data collection tool. First part included 5 questions about the personal information of the students, and the second part consisted an Attitude Scale for the Harmony Course generated by the author which included total of 21 questions-10 positive and 11 negative. The scale was unidimensional and Cronbach's Alfa was found as 0.958. As a result, attitude points of the students towards the harmony-counterpoint - accompaniment courses were found highly positive. Their attitudes were found to be varied depending on the attended universities while not varied by gender, age, the middle school graduated, the type of the individual instrument the music genres, or not.

Keywords: Music Education, Counterpoint, Accompaniment, Attitude.

Makale Geliş Tarihi: 12.02.2018

Makale Kabul Tarihi: 25.03.2018

I.Giriş

Müzikte çok sesliliğe geçişin kökeni 10 y.y.'la dayanmaktadır. Hoger'in 10. y.y. başında yazdığı müzik el kitabı *Musica Enchiriadis* ilk çok ses örneklerini, saf şarkının beşinci, dördüncü ve sekizinci aralıklarla, koşut çizgiler durumunda düzenlenişini yani *Organum*'u kapsıyordu. Organum'un getirdiği birden fazla ses anlayışını geliştirmek ve çoğalan seslere özgürlük amacıyla yapılan deneyler önce Discant'ı doğurdu. Artık sesler Gregor melodisine koşut olarak değil, ters yönde de ilerleyebiliyordu (Mimaroglu, 1999: 21-22).

Orta çağda kullanılan Organum'lar kontrpuanın başlangıcı olarak görülmektedir. Kontrpuan kelimesi, Latince'de "noktaya karşı nokta" demek olan "punctus contra punctum" tabirinden gelmektedir. Kontrpuan, Batı'da tek sesli müzikten çok sesli müziğe geçişin belirtisi olarak 9. y.y.'da ortaya çıkmış fakat 12. y.y.'da kullanılmaya başlanmıştır" (Öztuna, 2000: 202-203). Notalara karşı notalar veya ezgiye karşı ezgi anlamına gelen kontrpuan, yatay ezgisel çizgileri (hatları) öngörür (Dupre, 2004: 1). "Kontrpuanda partiler yatay, melodik partilerin bir arada tınlaması ise bir dikey armonik boyuta sahiptir. Dikey boyut ağır bastığında, partilerin ritmik anlamda eş olduğu homofoni meydana gelir. Eğer müzik daha çok yatay bir hat örgüsüne sahipse, ritmik ve melodik olarak bağımsız partilere sahip polifoni oluşur (Michels ve Vogel, 2015: 93).

Kontrpuandaki yatay çok seslilik örgüsüne karşıt olarak, aynı anda tınlayan seslerin dikey ilişkisine dayanan armonik çok seslendirme, bütün Barok çağ boyunca kontrpuanla yan yana kullanılmış olmasına karşın, yöntemin teknik yanı ile ilgili yazılı açıklamalar ilk kez 1722 yılında Jean-Philippe Rameau tarafından yapılmıştır. Konunun teknik yanını ifade eden "armoni bilgisi" terimi de ilk kez 1760 yılında G.A. Sorge'nin "Armonik Özet ya da Armoni Bilgisi" başlıklı kitabında kullanılmıştır (Cangal, 2012: 13).

Armoni terimi, Yunanca uyum, ahenk ya da seslerin kaynaşması anlamına gelen “harnonia” sözcüğünden kaynaklanmıştır. Armoni, seslerin uyum kurallarını ve yaratıcı ilkeleri geliştiren hem bir ilim hem de bir sanattır (Say, 2005a: 99). Müzik eserlerinin gelişiminde armoninin önemli bir yeri vardır. O, melodiye çeşitli renk ve duygular verme özelliğine sahiptir. Bu özellik, bir melodik dokunun farklı alt yapılarla seslendirilmesinde daha çok kendini göstermektedir (Elhankızı, 2012: 9).

Armoni eğitimi müzik eğitiminin önemli aşamalarından birini oluşturmaktadır. Türkiye’de armoni eğitiminin, askeri bandonun kurulmasıyla başladığını söylemek mümkündür. Müzik alanında, II Mahmud dönemiyle başlayan batılılaşma hareketinin Cumhuriyet dönemiyle birlikte daha da önemini arttırdığı görülmektedir. Özellikle Cumhuriyet dönemiyle birlikte önemli batı müziği kurumları oluşturulmuştur. Batıdan gelen önemli besteci ve eğitimciler bu kurumlarda yöneticilik ve eğitimcilik yapmış ve batı müziği alanında sanatçı ve besteciler yetiştirmişlerdir. Özellikle yabancı besteci ve eğitimcilerin farklı armoni ekollerini (Alman, Rus, Fransız vb.) bilmesi ve uygulaması, bu ekollerin tanınmasını ve armoni eğitimi içerisinde yer almasını sağlamıştır. Cumhuriyet dönemi ve sonrası müzik politikalarının önemli noktası olan müzik alanında Türkçeleştirme çalışmaları, armoni eğitimi kullanan terimlere farklı isimlendirilmeler getirmiştir.

Alman ekolü ile Fransız ekolü, özünde aynı anlama gelen bilgileri, farklı terimler kullanarak anlatmaya çalışmıştır. Armoni konusunda eğitim alan müzik öğrencileri bu terminolojik farklılıklardan dolayı özünde aynı olan bilgileri sanki değişik olgular imiş gibi algılama yanılsamasına düşmüşlerdir. Bir örnek vermek gerekir ise, armoni eğitimi Fransız ekolü çizgisinde alan tecrübeli öğreticiler Do Majör tonunun birinci sesi üzerine kurulan majör akor için “I. Derece” akoru terimini kullanırken; Alman ekolü çizgisinde armoni öğrenmiş olan öğreticiler bu akor için “tonik” terimini kullanmıştır. Ulusal müzik terimleri oluşturma konusunda emek veren bestecilerimizden biri olan Ahmet Adnan Saygun ise aynı akora Türkçe terim olarak “eksen” terimini önermiştir (Acim ve Sağer, 2014: 3).

Günümüzde Armoni eğitimi müzik eğitiminin olduğu her yerde verilmektedir. Mesleki müzik eğitimi veren kurumlarda ise armoni dersi kompozitörlük bölümleri haricinde genel olarak temel armoni olarak verilmektedir. Mesleki müzik eğitimi veren kurumlardaki armoni eğitimi incelendiğinde, amaca göre değişmekle birlikte başlangıç olarak genelde aynı sistematığın kullanıldığı görülmektedir. Fakat özellikle armoni eğitimi veren kişinin hangi ekolü benimsediği, eğitimin yönünü ve şeklini belirlemektedir.

Eğitim Fakültesi Müzik Öğretmenliği bölümlerinde armoni eğitimi, Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersi adı altında verilmektedir. Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersinin amacı, müzik öğretmeni adayının, evrensel armoni kuralları çerçevesinde basit ezgi, şarkı, türkü ve okul şarkılarına basit çoksesli düzenlemelerle eşlikler yapabildiğini sağlamaktır.

A. Tutum

Tutum kavramı günümüzde, etkileşimde bulunduğumuz her ortamda sıkça telaffuz edilmektedir. Başta eğitimde, akademik çevrelerde, medyada, sanatta, siyasette, kısacası hayatın her alanında karşılaşılan bir kavram haline gelmiştir.

Tutum, bireyin kendine ya da çevresindeki herhangi bir nesne, toplumsal konu, ya da olaya karşı deneyim, bilgi, duygu ve güdülerine (motivation) dayanarak zihinsel, duygusal ve davranışsal bir tepki ön eğilimidir (İnceoğlu, 2011: 22-23). Tutumlar, bizim objelere, fikirlere ve gruplara karşı kabul ya da ret meyillerimizi, onlara karşı lehinde ve aleyhinde hislerimizi gösterir (Gay ve Airasian, akt. Aslan, 2000: 36).

Tutum üç öğeden oluşmaktadır. Bunlar; bilişsel, duyuşsal ve davranışsal öğelerdir. Tutumun bu üç öğesi arasında genellikle iç tutarlılık olduğu varsayılmaktadır. Bu varsayıma göre bireyin bir konu ile ilgili bildikleri o konuya olumlu bakmasını gerektiriyorsa, birey o konuya ilişkin olumludur. Bunu sözleri ya da davranışları ile gösterir (İnceoğlu, 2011: 29).

Tutumun çeşitli özellikleri vardır. Bunları sıralamak gerekirse;

- Tutumlar, genellikle hedef objeye karşı yönelen ve yön ise tercih edilebilir veya edilemez tarzda olan, genellikle orta derecede yoğunluğa sahip hislerdir (Tekindal, 2015: 6).
- Tutumlar doğuştan gelmez. Tutumlar, belli nesne, kişi, grup ya da olaylarla ilişkili olarak oluşturulur ya da öğrenilir (Sherif ve Sherif, 1996'dan Akt. Şen, 2011: 45).
- Tutumlar; bilişsel, duygusal ve davranışsal olmak üzere üç öğeden oluşur (Gable, 1986'dan Akt. Tekindal, 2015: 5).
- Tutumlar doğrudan doğruya gözlenemez, ancak bir bireyin yaptıklarından çıkarsana bilinir (Morgan, 2000'den Akt. Şen, 2011: 45).
- Tutumların durağan olma özelliği vardır. İnsanlar belli bir yönde sahip oldukları tutumları kolay kolay değiştirmek istemezler (Sakallı, 2001'den Akt. Şen, 2011: 46).
- Tutumlar, birey ve obje arasındaki ilişkide bir düzenlilik olmasını sağlarlar. Öğrenme süreci içinde derece derece biçimlendiğinden, insanın çevresini anlamasına da yardımcı olurlar (Tavşancıl, 2014: 71).
- İnsan- obje ilişkisinde, tutumların belirlediği bir yanlılık ortaya çıkar. Birey bir objeye ilişkin bir tutum oluşturduktan sonra, ona yansız bakamaz (Tavşancıl, 2014: 72).
- Tutumlar olumlu ya da olumsuz davranışlara yol açabilir (Tavşancıl, 2014: 72).

Tutumların fiziksel bir boyutu olmadığı için diğer bir deyişle soyut kavramlar oldukları için ölçülenmesi oldukça güçtür. Daha önce açıklandığı gibi, tutumlar gizli ya da varsayılan değişkenlerdir. Bundan dolayı tutumlar doğrudan ölçülemezler. Bireylere herhangi bir tutum objesi ya da konusu ile ilgili tutumları sorulduğunda, çoğunlukla tam bir cevap vermezler, yüzeysel ya da yanlış ifadelerde bulunurlar. Bu nedenle bireylerin

tutumlarını öğrenmek için onların düşünceleri, duyguları ve tepki eğilimleri ile ilgili bilgi edinilmeye çalışılır (Thurstone, 1967'den Akt. Tavşancıl, 2014: 101).

“Tutum ölçümlerinin en basiti belirli bir olay veya sonuca karşı olan kişilerin sayılması ve tanımlanan yaklaşıma göre oranlanmasıdır. Böyle bir yaklaşım kişinin duygularının analizi olmayacaktır. Önemli olan bir grup içerisinde ne kadar insanın tutumunun olumlu ya da olumsuz olduğunun belirlenmesi değil, analizi yapılacak konu için kimin tutumunun olumlu veya olumsuz olduğunun saptanmasıdır” (Erdoğan, 1999'dan Akt. Tavşancıl, 2014: 102).

Tutum ölçülürken araştırma konusu olan tutum objesi ile ilgili, cümle, sıfat ya da madde/ifadeler dizisi olan bir liste hazırlanır. Bireylerin bu cümle, sıfat ya da ifadeler dizisine gerçek duyguları doğrultusunda tepkide bulunmaları istenir. Bu cümle, sıfat ya da ifadeler listesine ölçek denilmektedir. Yani tutum ölçekleri bireyin iç dünyasını ortaya çıkarmak üzere oluşturulmuş bir dizi cümle/ifadeve bireyin cevap vermesi için hazırlanmış anketlerdir. Tutum ölçümünde sonuç, bir bireyin duygularının yoğunluğunun tutum objesinin lehinde mi, aleyhinde mi olduğunu yansıtmalıdır. Ancak bu, bireyin kendisinin verdiği raporlara dayanarak yapılan ölçümlerde olduğu gibi, tutum ölçeklerinde de bireyin bildikleriyle ve kendisi hakkında neleri anlatmaya istekli olduğu ile sınırlıdır. Bir grubun tümünün tutum düzeyini araştırdığımızda, bireylerin tek tek tutumları hakkında bilgi sahibi olmaya gerek yoktur. Cevapları ortak tutmak mümkündür. Bu uygulama tutumların daha gerçekçi bir şekilde ortaya çıkmaları olasılığını artırır” (Tavşancıl, 2014: 106-107)

Bu araştırmada, eğitim fakülteleri güzel sanatlar eğitimi bölümü müzik öğretmenliği anabilim dalları programında bulunan “Armoni-Kontrpuan-Eşlik” dersine ilişkin öğrenci tutumları saptanmıştır. Çalışmada, öğrenci tutumlarını ölçmek amacıyla öğrencilere söz konusu derse ilişkin geliştirilmiş tutum ölçeği uygulanarak, yaş, cinsiyet, mezun olunan lise türü, eğitim almakta olduğu üniversite, bireysel çalgı ve dinlenen müzik türü değişkenleri ile tutumları arasındaki farklılıklar ölçülmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın amaçları doğrultusunda bu araştırmanın problem cümlesi şu şekilde belirlenmiştir: “Müzik Eğitimi Anabilim Dalı Öğrencilerinin Armoni-Kontrpuan-Eşlik Dersine İlişkin Tutumları nasıldır?”

Ana problem cümlesi doğrultusunda belirlenen alt problemler şu şekildedir:

1. Öğrencilerin “Armoni-Kontrpuan-Eşlik Dersi” ne ilişkin tutumları, cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
2. Öğrencilerin “Armoni-Kontrpuan-Eşlik Dersi” ne ilişkin tutumları, yaş aralıklarına göre farklılık göstermekte midir?
3. Öğrencilerin “Armoni-Kontrpuan-Eşlik Dersi” ne ilişkin tutumları, mezun oldukları ortaöğretim kurumuna göre farklılık göstermekte midir?
4. Öğrencilerin “Armoni-Kontrpuan-Eşlik Dersi” ne ilişkin tutumları, eğitim almakta oldukları üniversitelere göre farklılık göstermekte midir?
5. Öğrencilerin “Armoni-Kontrpuan-Eşlik Dersi” ne ilişkin tutumları, bireysel çalgılarına göre farklılık göstermekte midir?

6. Öğrencilerin “Armoni-Kontrpuan-Eşlik Dersi” ne ilişkin tutumları, en çok dinledikleri müzik türüne göre farklılık göstermekte midir?

II. Yöntem

Bu araştırma, müzik öğretmeni adaylarının Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersine yönelik tutumlarını belirlemeyi amaçlayan betimsel bir çalışmadır. “Betimsel araştırmalar, konuyla ilgili mevcut durumu saptamayı, olayı tasvir ederek problemi anlamayı amaçlayan ve ne, nasıl, kim sorularını yanıtlamaya çalışan çalışmalardır” (Arıkan, 2017:27). Araştırmanın modeli tarama modelidir.

“Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır” (Karasar, 2006:79).

Bu araştırmanın evreni, Türkiye’deki Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Öğretmenliği Anabilim Dallarında 2016-2017 eğitim öğretim döneminde öğrenim görmekte olan; Armoni-Kontrpuan-Eşlik Dersini almış lisans 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise, rastgele ve yansız olarak seçilmiş 6 üniversitenin Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Öğretmenliği Anabilim Dalı’nda 2016-2017 eğitim-öğretim yılında öğrenim görmekte olan lisans 3. Ve 4. sınıf öğrencilerinden; Armoni-Kontrpuan-Eşlik Dersi’ni almış olan 261 öğrenci oluşturmaktadır. Örnekleme oluşturan üniversiteler Tablo 1.’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Örnekleme Oluşturan Üniversitelerin Listesi

1	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi A.B.D.
2	Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi A.B.D.
3	Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi A.B.D.
4	Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi A.B.D.
5	Ömer Halis Demir Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi A.B.D.
6	Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi A.B.D.

A. Çalışma Grubu

Araştırmanın örnekleminde yer alan çalışma grubuna ait demografik özellikler aşağıda verilmiştir.

Araştırma, Türkiye’de eğitim-öğretim veren 6 üniversitede 261 öğrenci ile yapılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin eğitim gördükleri üniversitelere göre dağılımı Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Üniversitelere Göre Yüzde ve Frekans Dağılımları

Üniversite Adı	<i>f</i>	%
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi	30	11.5
Atatürk Üniversitesi	50	19.2
Gazi Üniversitesi	42	16.1
Marmara Üniversitesi	65	24.9
Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi	44	16.9
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	30	11.5
Toplam	261	100

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya en yüksek katılımın % 24.9’luk oran ile Marmara Üniversitesinden, en az katılımın ise %11.5’lik oran ile Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi ve Yüzüncü Yıl Üniversitesinden olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine yönelik dağılımı Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Yüzde ve Frekans Dağılımları

Cinsiyet	<i>f</i>	%
Kadın	156	59.8
Erkek	105	40.2
Toplam	261	100

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun kadın olduğu

görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş aralıklarına göre dağılımı Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yaş Aralıklarına Göre Yüzde ve Frekans Dağılımları

Yaş Aralığı	<i>f</i>	%
18-22	158	60.5
23-27	87	33.3
28-32	12	4.6
33-37	1	0.4
38 ve üzeri	3	1.1
Toplam	261	100

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun 18-22 yaş aralığında olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin mezun olduğu lise türüne göre dağılımı Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Mezun Olduğu Ortaöğretim Kurumuna Göre Yüzde ve Frekans Dağılımları

Mezun Olunan Lise Türü	<i>f</i>	%
AGSL	182	69,7
Diğer Lise	79	30,3
Toplam	261	100

Tablo 5 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun AGSL mezunu olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin bireysel çalgılarına göre dağılımı Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Bireysel Çalgılarına Göre Yüzde ve Frekans Dağılımları

Bireysel Çalgı	<i>f</i>	%
Piyano	15	5,7
Gitar	26	10,0
Bağlama	33	12,6
Flüt	32	12,3
Şan	34	13,0
Keman	48	18,4
Viyola	22	8,4
Viyolonsel	19	7,3
Diğer	32	12,3
Toplam	261	100

Tablo 6 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin bireysel çalgılarının en çok keman olduğu, en az ise piyano olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin dinlemeyi en çok tercih ettikleri müzik türüne göre dağılımı Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Dinlemeyi En Çok Tercih Ettikleri Müzik Türüne Göre Yüzde ve Frekans Dağılımları

Dinlemeyi Tercih Ettiği Müzik Türü	<i>f</i>	%
Arabesk	8	3,1
THM	71	27,2
Klasik	59	22,6
TSM	23	8,8
Pop	53	20,3
Diğer	47	18,0
Toplam	261	100

Tablo 7. incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin en çok tercih ettikleri müzik türü Türk halk müziğidir. En az dinledikleri müzik türü ise arabesk müziktir.

B. Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen “Armoni Dersine İlişkin Tutum Ölçeği” kullanılmıştır.

Ölçek 5’li likert tipi dereceleme ölçeği şeklinde geliştirilmiş ve 10 olumlu, 11 olumsuz toplamda 21 sorudan oluşturulmuştur. Tek faktörlü olan ölçeğin güvenilirlik katsayısı (cronbach alfa) 0.958’dir.

C. Verilerin Analizi

Bu çalışmada, örneklemden alınan 261 öğrenciye ilişkin veriler SPSS 20.0 paket programına girilmiştir. Demografik bilgilerin betimsel analizi için *yüzde (%)* ve *frekans (f)* analizi yapılmıştır. *Kolmogorow-Smirnov testi* ile verilerin normal dağılıma uyup uymadığı incelenmiştir. Veriler normal dağılıma uymadığı için iki grubun karşılaştırılmasında parametrik olmayan testlerden *Mann Whitney U testi* uygulanmıştır. İki gruba karşılaştırılmasında, öncelikle homojenliğin bulunup bulunmadığına ilişkin *Levene testi* yapılmıştır. Homojenlik bulunmadığı için grupların arasında anlamlı bir fark olup olmadığının saptanabilmesi için *Kruskal Wallis testi* uygulanmıştır.

III. Bulgular Ve Yorum

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen veriler analiz edilerek çözümlenmiş ve bulgulara ait yorumlar sunulmuştur. Bulgular sunulurken ana problem ve alt problemler sırası izlenmiş, istatistiksel veriler tablolar halinde sunulmuştur. Tablolaştırılan veriler hem istatistiksel hem de mesleki açıdan yorumlanmıştır.

Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersine ilişkin tutum ölçeğinin, değerlendirilmesinde kullanılacak olumlu/olumsuz ifadelerle göre belirlenen puanlama düzeyleri Tablo 8’de belirtilmiştir.

Tablo 8. Puanlama Düzeyleri

Olumlu İfadeler		Olumsuz İfadeler	
1,00-1,79	Kesinlikle Katılmıyorum	1,00-1,79	Kesinlikle Katılıyorum
1,80-2,59	Katılmıyorum	1,80-2,59	Katılıyorum
2,60-3,39	Kararsızım	2,60-3,39	Kararsızım
3,40-4,19	Katılıyorum	3,40-4,19	Katılmıyorum
4,20-5,00	Kesinlikle Katılıyorum	4,20-5,00	Kesinlikle Katılmıyorum

Araştırmanın bu bölümünde öğrencilerin “Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersine ilişkin tutumları nasıldır?” Sorusuna cevap aranmıştır. Tablo 9’da bununla ilgili analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 9. Öğrencilerin Armoni-Kontrpuan-Eşlik Dersine İlişkin Tutumları

	n	Ort.	ss
Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersine ilişkin tutumlar	261	3,65	,72

Tablo 9.’da görüldüğü gibi öğrencilerin Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersine ilişkin tutumlarının aritmetik ortalama değerleri incelendiğinde, öğrencilerin tutumları 3,65 oranında ve “Katılıyorum” düzeyinde olumlu olduğu görülmektedir.

Tablo 10.’da ölçeğin maddelerine göre öğrencilerin tutumları gösterilmiştir.

Tablo 10. Öğrencilerin Armoni-Kontrpuan-Eşlik Dersine İlişkin Tutumlarının Maddelere Göre Dağılımı

Maddeler		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Armoni dersi sevdiğim dersler arasındadır.	f	17	31	41	105	67
	%	6,5	11,9	15,7	40,2	25,7
2. Armoni dersi zevkli bir ders değildir.	f	80	99	38	34	10
	%	30,7	37,9	14,6	13	3,8
3. Armoni dersine hevesle gelirim.	f	17	34	62	82	66
	%	6,5	13	23,8	31,4	25,3
4. Armoni dersi dışında armoni ile ilgilenmem.	f	24	56	58	70	53
	%	9,2	21,5	22,2	26,8	20,3
5. Armoni dersi önemli bir derstir.	f	16	17	18	89	121

	%	6,1	6,5	6,9	34,1	46,4
6. Armoni dersi ilgimi çeken bir ders değildir.	f	13	41	51	70	86
	%	5	15,7	19,5	26,8	33
7. Armoni dersi olmaksızın tamamlanacak bir müzik eğitiminin yetersiz olacağını düşünüyorum.	f	16	25	29	80	111
	%	6,1	9,6	11,1	30,7	42,5
8. Seçim hakkım olsaydı armoni dersini almak istemezdim.	f	18	30	43	75	95
	%	6,9	11,5	16,5	28,7	36,4
9. Armoni dersini sabırsızlıkla beklerim.	f	19	55	90	62	35
	%	7,3	21,1	34,5	23,8	13,4
10. Armoni dersinde zamanımın boşa geçtiğini düşünürüm.	f	117	81	27	24	12
	%	44,8	31	10,3	9,2	4,6
11. Armoni derslerinde verilen her ödevi zevkle yaparım.	f	18	36	81	75	51
	%	6,9	13,8	31	28,7	19,5
12. Armoni çalışmaya başladığımda kendimi gergin hissedirim.	f	61	76	41	61	22
	%	23,4	29,1	15,7	23,4	8,4
13. Armoni dersinde daha çok şey öğrenmek için çabalarım.	f	12	26	44	109	70
	%	4,6	10	16,9	41,8	26,8
14. Armoni dersini sadece geçer not almak için önemserim.	f	77	90	43	42	9
	%	29,5	34,5	16,5	16,1	3,4

15. Armoni dersinde öğrendiklerimin diğer derslere de yararı olacağını düşünüyorum.	f	13	18	24	100	106
	%	5	6,9	9,2	38,3	40,6
16. Mezun olduktan sonra armoni dersi ile ilgili hiçbir şey duymak istemem.	f	99	81	45	21	15
	%	37,9	31	17,2	8	5,7
17. Armoni dersinde islenen konular hakkında konuşmaktan zevk alırım.	f	14	27	61	90	69
	%	5,4	10,3	23,4	34,5	26,4
18. Armoni dersinde öğrendiklerimi pratikte beklentilerime cevap veremeyeceğini düşünürüm.	f	84	79	57	32	9
	%	32,2	30,3	21,8	12,3	3,4
19. Armoni dersinin müzikal gelişimim için gerekli bir ders olmadığını düşünüyorum.	f	122	86	24	19	10
	%	46,7	33	9,2	7,3	3,8
20. Armoni dersi müzik alanında kendime olan güvenimi artırır.	f	10	21	36	107	87
	%	3,8	8	13,8	41	33,3
21. Armoni dersine sınav zamanlarında bile isteyerek çalışmam.	f	94	75	46	34	12
	%	36	28,7	17,6	13	4,6

Tablo 10'da öğrencilerin Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersine ilişkin tutumlarının maddelere göre frekans ve yüzde dağılımı verilmiştir. Buna göre olumlu maddeler arasında “kesinlikle katılıyorum” cevabının en çok verildiği ilk 3 madde % 46,4 ile “Armoni dersi önemli bir derstir” maddesi, %42,5 ile “Armoni dersi olmaksızın tamamlanacak bir müzik eğitiminin yetersiz olacağını düşünüyorum” maddesi ve %40,6 ile “Armoni dersinde öğrendiklerimin diğer derslere de yararı olacağını düşünüyorum” maddesidir. Olumsuz maddeler arasında ise “kesinlikle katılmıyorum” cevabının en çok verildiği ilk 3 madde % 46,7 ile “Armoni dersinin müzikal gelişimim için gerekli bir ders olmadığını düşünüyorum” maddesi, % 44,8 ile “Armoni dersinde zamanımın boşa geçtiğini düşünürüm” maddesi ve % 37,9 ile “Mezun olduktan sonra armoni dersi ile ilgili hiçbir şey duymak istemem” maddesidir. Bu verilere göre, armoni dersinin müzik

eğitiminde önemli bir ders olarak görüldüğü ve armoni dersinde edinilen bilgilerin diğer derslerdeki başarıya da olumlu yönde etki ettiği söylenebilir.

A. Birinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın birinci alt problemi olan öğrencilerin “Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersine ilişkin tutumları cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?” sorusuna cevap aranmıştır. Tablo 11’de bununla ilgili Mann Whitney U-Testi analiz sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 11. Öğrencilerin Armoni-Kontrpuan-Eşlik Dersine ilişkin tutumlarının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin Mann Whitney U-Testi Verileri

Cinsiyet	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Kadın	156	125,31	19548,50	7302,500	,138
Erkek	105	139,45	14642,50		

Tablo 11 incelendiğinde öğrencilerin Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersine ilişkin tutumları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olmadığı söylenebilir ($p > 0,05$).

B. İkinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın ikinci alt problemi olan öğrencilerin “Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersine ilişkin tutumları, yaş aralıklarına göre farklılık göstermekte midir?” sorusuna cevap aranmıştır. Tablo 12’de bununla ilgili Kruskal Wallis H-Testi analiz sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 12. Öğrencilerin Armoni-Kontrpuan-Eşlik Dersine ilişkin tutumlarının yaş aralıklarına göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin Kruskal Wallis H-Testi verileri

Yaş aralığı	n	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p
18-22	158	131,81	4	3,465	,483
23-27	87	134,16			
28-32	12	104,17			
33-37	1	190,50			
38 ve üzeri	3	84,17			

Tablo 12 incelendiğinde öğrencilerin Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersine ilişkin tutumları ile yaş aralıkları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı söylenebilir ($p > 0,05$).

C. Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın dördüncü alt problemi olan öğrencilerin “Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersine ilişkin tutumları, mezun oldukları ortaöğretim kurumuna göre farklılık göstermekte midir?” sorusuna cevap aranmıştır. Tablo 13’de bununla ilgili Mann Whitney U-Testi analiz sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 13. Öğrencilerin Armoni-Kontrpuan-Eşlik Dersine ilişkin tutumlarının mezun oldukları ortaöğretim kurumuna göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin Mann Whitney U-Testi verileri

Mezun olduğu lise	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
AGSL	182	134,09	24403,50	6627,500	,316
Diğer Lise	79	123,89	9787,50		

Tablo 3.3.1. incelendiğinde öğrencilerin Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersine ilişkin tutumları ile mezun oldukları ortaöğretim kurumu arasında anlamlı bir farklılık olmadığı söylenebilir ($p > 0,05$).

D. Dördüncü Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın dördüncü alt problemi olan öğrencilerin “Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersine ilişkin tutumları, eğitim almakta oldukları üniversitelere göre farklılık göstermekte midir?” sorusuna cevap aranmıştır. Tablo 14’de bununla ilgili Kruskal Wallis H-Testi analiz sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 14. Öğrencilerin Armoni-Kontrpuan-Eşlik Dersine ilişkin tutumlarının eğitim almakta oldukları üniversitelere göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin Kruskal Wallis H-Testi verileri

Üniversite	n	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi	30	129,83	5	11,310	,046
Atatürk Üniversitesi	50	101,69			
Gazi Üniversitesi	42	137,77			
Marmara Üniversitesi	65	133,97			
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	44	138,19			
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	30	154,55			

Tablo 14 incelendiğinde öğrencilerin Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersine ilişkin tutumları ile eğitim almakta oldukları üniversiteler arasında anlamlı bir farklılık olduğu söylenebilir ($p < 0,05$). Sıra ortalamaları incelendiğinde en düşük değer Atatürk Üniversitesi ve en yüksek değer ise Van Yüzüncü Yıl Üniversitesinde olduğu görülmektedir. Diğer üniversitelerin sıra ortalamaları ise birbirine yakın değerdedir.

E. Beşinci Alt Probleme Ait Bulgular Ve Yorumlar

Araştırmanın beşinci alt problemi olan öğrencilerin “Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersine ilişkin tutumları, bireysel çalgılarına göre farklılık göstermekte midir?” sorusuna cevap aranmıştır. Tablo 15’de bununla ilgili Kruskal Wallis H-Testi analiz sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 15. Öğrencilerin Armoni-Kontrpuan-Eşlik Dersine ilişkin tutumlarının bireysel çalgılarına göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin Kruskal Wallis H-Testi verileri

Çalgı	n	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p
Piyano	15	149,30	8	13,212	,105
Gitar	26	119,65			
Bağlama	33	106,17			
Flüt	32	117,97			
Şan	34	117,24			
Keman	48	139,84			
Viyola	22	151,00			
Viyolonsel	19	163,68			
Diğer	32	138,48			

Tablo 15 incelendiğinde öğrencilerin Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersine ilişkin tutumları ile bireysel çalgıları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı söylenebilir ($p > 0,05$).

F. Altıncı Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın altıncı alt problemi olan öğrencilerin “Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersine ilişkin tutumları, dinledikleri müzik türlerine göre farklılık göstermekte midir?” sorusuna cevap aranmıştır. Tablo 16’da bununla ilgili Kruskal Wallis H-Testi analiz sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 16. Öğrencilerin Armoni-Kontrpuan-Eşlik Dersine ilişkin tutumlarının dinledikleri müzik türüne göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin Kruskal Wallis H-Testi verileri

Müzik Türü	n	Sıra Ort.	Sd	x ²	p
Arabesk	8	114,25	5	3,625	,604
THM	71	125,50			
Klasik	59	140,87			
TSM	23	112,48			
Pop	53	131,34			
Diğer	47	138,45			

Tablo 16 incelendiğinde öğrencilerin Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersine ilişkin tutumları ile dinledikleri müzik türü arasında anlamlı bir farklılık olmadığı söylenebilir ($p>0,05$).

IV. Sonuç ve Öneriler

A. Sonuç

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın ana problem ve alt problemlerine ilişkin sonuçlar verilmiştir.

1. Öğrencilerin Tutumlarına İlişkin Sonuçlar

Eğitim Fakülteleri Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dallarında öğrenim görmekte olan lisans 3. ve 4. sınıf öğrencilerine uygulanan “Armoni-Kontrpuan Eşlik Dersine Yönelik Tutum Ölçeği” ile Öğrencilerin Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersine ilişkin tutumlarının “Katılıyorum” düzeyinde “olumlu” olduğu sonucuna varılmıştır.

2. Öğrenci Tutumlarının Cinsiyete Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Sonuçlar

Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersine ilişkin öğrenci tutumlarının, öğrencilerin cinsiyetlerine göre karşılaştırılması sonucunda; öğrencilerin Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersine yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

3. Öğrenci Tutumlarının Yaş Aralıklarına Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Sonuçlar

Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersine ilişkin öğrenci tutumlarının yaş aralıklarına göre karşılaştırılması sonucunda öğrencilerin; Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersine yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

4. Öğrenci Tutumlarının Mezun Oldukları Ortaöğretim Kurumuna Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Sonuçlar

Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersine ilişkin öğrenci tutumlarının mezun oldukları ortaöğretim kurumuna göre karşılaştırılması sonucunda öğrencilerin; Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersine yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

5. Öğrenci Tutumlarının Eğitim Almakta Oldukları Üniversitelere Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Sonuçlar

Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersine ilişkin öğrenci tutumlarının eğitim almakta oldukları üniversitelere göre karşılaştırılması sonucunda öğrencilerin; Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersine yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin tutumlarının diğer üniversitelerde öğrenim gören öğrencilerin tutumlarına oranla daha yüksek olduğu; Atatürk Üniversitesi'nde öğrenim gören öğrencilerin tutumlarının diğer üniversitelerde öğrenim gören öğrencilerin tutumlarına oranla daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

6. Öğrenci Tutumlarının Bireysel Çalgılarına Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Sonuçlar

Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersine ilişkin öğrenci tutumlarının bireysel çalgılarına göre karşılaştırılması sonucunda öğrencilerin; Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersine yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

7. Öğrenci Tutumlarının Dinledikleri Müzik Türüne Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Sonuçlar

Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersine ilişkin öğrenci tutumlarının dinledikleri müzik türüne göre karşılaştırılması sonucunda öğrencilerin; Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersine yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

B. Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler getirilebilir.

- Yapılacak olan yeni araştırmalarda, Eğitim Fakülteleri Müzik Öğretmenliği Anabilim Dalı öğrencilerinin “Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersine ilişkin öz-yeterlik algılarını” belirlemeye yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Yapılmış olan bu araştırmada; öğrencilere, Armoni-Kontrpuan-Eşlik derslerini aldıktan sonra tutum ölçeği uygulanmıştır. Fakat yapılacak yeni çalışmalarda, öğrencilerin Armoni-Kontrpuan-Eşlik dersini almadan önce ve aldıktan sonraki tutum düzeyleri tespit edilerek tutumlar arasında farklılık oluşup oluşmadığı incelenebilir.
- Öğrencilerin olumlu veya olumsuz tutuma sahip olmalarının, onların derste başarılarına da yansıtılabileceği görüşü ile bu alanda ders veren müzik eğitimcilerinin öğrenci tutumlarını dikkate alarak bir eğitim ortamı oluşturmaları (farklı öğretim yöntemlerine yer verme, öğrencinin aktif olmasını sağlama gibi) önerilebilir.

• Mesleki müzik eğitimi veren diğer kurumlarda da Armoni-Kontrpuan-Eşlik ders içeriğine denk derslerin belirlenmesi ve bu dersleri alan öğrencilerin derse yönelik tutumları incelenerek bu çalışmadan elde edilen veriler ile karşılaştırmalar yapılabilir.

Kaynaklar

- Acim, S. ve Sağer, T. (2014). *Müzik Öğrencileri İçin Temel Armoni Bilgileri*. 2. Basım, Ankara: Gece Kitaplığı.
- Arikan, R. (2017). *Araştırma Yöntem ve Teknikleri* (3. Basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Cangal, N. (2012). *Armoni*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Dupre, M. (2004). *Course De Contrpoint- Kontrpuan*. İstanbul: Bemol Müzik Yayınları.
- Elhankızı, A. (2012). *Armoni- Klasik Batı Sistemine Rus Ekolü Yaklaşımları*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Gay, L.R. ve Airasian, P. (2000). *Educational Research*. New Jersey: Upper Saddle River,.
- İnceoğlu, M. (2011). *Tutum Algı İletişim* (6. Basım). Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Michels, U. ve Vogel, G. (2015). *Müzik Atlası*. İstanbul: Alfa Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Mimaroğlu, İ. (1999). *Müzik Tarihi*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Öztuna, M. (2000). *Türk Musikisi Kavram ve Terimleri Ansiklopedisi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Şen, Y. (2011). *Müzik Öğretmenliği Öğrencilerinin "Geleneksel Türk Müziği Dersleri"ne İlişkin Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tavşancıl, E. (2014). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS İle Veri Analizi* (5. Basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Tekindal, S. (2015). *Duyuşsal Özelliklerin Ölçülmesi İçin Araç Oluşturma* (3. Basım). Ankara: Pegem Akademi.